

פרשת נשא

הרב שמעון קליין

ולבני קהת לא נתן

מבוא

"וַיְהִי בַיּוֹם כָּלוּת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֵת כָּל כְּלָיו וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת כָּל כְּלָיו וַיִּמְשַׁח וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֹאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשֵׂאֵי הַמִּטָּה הֵם הַעֲמֻדִים עַל הַפְּקָדִים: וַיְבִיאוּ אֶת קַרְבָּנָם לִפְנֵי ה' שֵׁשׁ עֶגְלֹת צֶבַע וְשֵׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר עֶגְלָה עַל שְׁנֵי הַנְּשֵׂאִים וְשׂוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן" (במדבר ז', א'-ג').

מהו ההיגיון להעדיף את נשיאת כלי הקדש בכתפיים, לא על גבי עגלה? דומה שכך הוא ההיגיון - נשיאה בכתף מבטאת סוג של התבטלות כלפי הכלי הנישא, כשנושאיו משמשים לו מעין מרכבה. מנגד - העגלה היא פרי יצירת הנשיאים - שלוחי העם ובחיריו, והיא משמשת כעת בתפקיד חשוב, כמארכת לכלי המקדש. בניגוד להתמסרות הגמורה הנתבעת בנשיאה על הכתף, ממקמת העגלה את המופקדים עליה בעמדת הדדיות ואף מנהיגות ביחס לכלי הנישא בה.

מעניינת היא העובדה שעד כה אין כל התייחסות לשאלה - 'היאך נישא המשכן. פרקים ג' וד' מתארים במשך פסוקים ארוכים את הלווים - קהת גרשון ומררי הנושאים את המשכן, ובפירוט רב - אלו חלקים נישאו על ידי כל אחד מהם. משום מה עובדה בסיסית כל כך אינה מתוארת בו. הזכרתה בהקשר ליוזמת הנשיאים, ולא כסעיף בתפקידי הלוויים אומרת 'דרשני'.

פסוקים אלו מתארים את שאירע ביום כלות משה להקים את המשכן. מתוארת משיחה, הקדשה ולאחריהן התנדבות הנשיאים. בתחילה הם מביאים עגלות ובקר לשאת בהם את כלי המשכן, ומאוחר יותר - קרבנות לחנוכת המזבח.

תחילת עיונו יתמקד בעגלות. לאחר הבאתן מורה א-להים למשה: "קח מאתם והיו לעבד את עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל הלויים איש כפי עבדתו" (שם, ה'). ייעודן הכללי יהיה - עבודת אוהל מועד, ולמעשה הן תימסרנה ללוויים - 'איש כפי עבודתו'. באיזה אופן הן תחולקנה? שאלה זו נשארת פתוחה, והתשובה אליה עוברת לתחומו של משה. משה אכן מחליט:

עגלה חדשה למשא הארון

השאלה - הועמדה לפתחו של משה, ולימים היא מתגלגלת לפתחו של דוד:

"וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעֵלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אַרְוֹן הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר נִקְרָא שֵׁם שָׁם ה' צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים עָלָיו: וַיִּרְכְּבוּ אֶת אַרְוֹן הָאֵלֹהִים אֶל עֶגְלָה חֲדָשָׁה" (שמואל ב' ו', ב'-ג').

דוד מעלה את הארון מקרית יערים לירושלים, ובוחר להעלותו - בעגלה חדשה. והנה, בעיצומו של האירוע מתחוללת טרגדיה: "וַיִּשְׁלַח עֲזָה אֶל אַרְוֹן הָאֵלֹהִים וַיֹּאמֶר בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר: וַיַּחַר אֵף ה' בְּעֲזָה וַיַּכְהוּ שָׁם הָאֵלֹהִים עַל הַשָּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אַרְוֹן הָאֵלֹהִים" (שם, ו'-ז). עוזה שולח את ידו אל הארון, ומשלם על כך בחייו. בתגובה - עוצר דוד, ומנתב את הארון למקום אחר: "וַיֵּרָא דָּוִד אֶת ה' בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלַי אַרְוֹן ה': וְלֹא אָבָה דָּוִד לְהִסִּיר אֵלָיו אֶת אַרְוֹן ה' עַל עֵיר דָּוִד וַיִּטְהַר דָּוִד בֵּית עֶבֶד אָדוֹם הַגִּתִּי" (שם, ט'-י). הארון מתעכב, ובמקביל מקיים דוד חשיבה מחדש, בעקבותיה הוא משנה את השיטה. כה עולה מן התיאור בספר דברי הימים:

"וַיִּקְרָא דָּוִד לְצִדּוֹק וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֲנִים וְלָלוֹיִם... וַיֹּאמֶר לָהֶם אַתֶּם רֹאשֵׁי הָאֲבוֹת לָלוֹיִם הַתְּקַדְּשׁוּ אַתֶּם וְאַחֲיֵיכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת אַרְוֹן ה' אֶל־לֵהִי יִשְׂרָאֵל אֶל הַכִּינּוֹתַי לוֹ: כִּי לְמִבְרָאשׁוֹנָה לֹא אַתֶּם פָּרַץ ה' אֶל־לֵהִינּוּ בְּנוֹ כִּי לֹא דָרְשָׁנָהוּ כַּמִּשְׁפָּט: וַיִּתְקַדְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים

"וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הָעֶגְלֹת וְאֶת הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל הַלְוִיִּם: אֵת שְׁתֵּי הָעֶגְלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם: וְאֵת אַרְבַּע הָעֶגְלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן" (שם, ו'-ט').

שליש ניתן לבני גרשון הנושאים את המחיצות הפרוכות והמסכים, ושני שלישי ניתן למררי, הנושאים את שלד המשכן, הקרשים והאדנים. ומה בדבר קהת? הוא אינו מקבל דבר - "ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בכתף ושארו". בני קהת מופקדים על כלי המשכן, ומכיוון שאלו נישאים בכתף, מונע מהם משה את העגלות¹.

¹ האם משה הוא שהחליט, או שהוא ניזון מאמירה קודמת של א-להים? פשוטו של מקרא אינו רומז על אמירה מוקדמת של א-להים. גם הניסוח "ולבני קהת לא נתן", תחת ניסוח אפשרי כמו 'לא נתן' (מאליו), מייחס את אי הנתנה אל משה, אל שיקול דעתו, ולא אל עובדה שאינה תלויה בו. בהמשך ייזכר דוד, המתמודד גם הוא עם שאלה זו, והבנתו הראשונה היא לשאת את הארון בעגלה. הבנתו זו מתיישבת היטב עם הקריאה המייחסת את הנושא כנתון לשיקול דעתם של בני אדם.

השאלה - מתבקשת: דוד ראה את פסוקי התורה, ידע שאת כלי המשכן נשאו קהת בכתפיהם, ובכל אופן הוא הולך למקום אחר!?

בין הממלכה לבין השוכן

'עגלה חדשה' מכריע דוד, והכרעתו מהווה חוליה בתוך תפישת עולם רחבה. בבסיסה שאלות יסוד העומדות לפתחו של מלך. 'מהו היחס בין הממלכה לבין מערכת הקודש?' באיזו עמדה ניצבים כלי החיים נוכח א-להים העומד לבחור ולשום את שמו בהם?'

ירושלים נבנית, בית המלך נבנה בה, דוד נושא נשים רבות בירושלים, ורק לאחר הרחבת כלי הממלכה, הוא הולך לקראת הצעד המיוחל - מעלה את הארון לירושלים. יתירה מכך - פסוקי המבוא לפנייתו אל נתן הנביא בבקשה לבנות בית לה' פותחים בתיאור הבא: "וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְהָ הַנִּיחַ לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל אֲבִיּוֹ" (שמואל ב' ז', א'). בית המלך כבר נבנה, שקט לדוד מסביב מכל אויביו, הממלכה מיוצבת מבית ומחוץ, ורק כעת, מבין דוד, הגיע הזמן לבנות בית לה'³. דומה שהלך רוח זה הוא שהביאו לחשוב שמה

אחרת: בהנחה שהתורה היא מן השמים, האם קיימת מציאות שבה הנביא שהיה בקרבת א-להים יותר מכל אדם אחר במקרא, אומר דבר מעצמו, והדבר הוא חלק מן התורה הא-ליתית? זוהי שאלה אחרת, על 'פינוי מקום' של א-להים, ועל חלקם של חכמים בגילוי בעולם. 'קל וחומר' נדון על ידי חכמים בבית המדרש, הוא איבר מאיבריה של תורה, ובמובן זה התלמוד יכנה אותו כדברו של א-להים.

בדומה לגמרא זו, גם הפסוק בדברי הימים משייך את הנשיאה בכתף אל א-להים, לא בהקשר למתודה בה נאמרו הדברים, אלא במובן המהותי, בחלק משה בה, ובחלקו של א-להים. עוד יש לשים לב: בפסוקים ובמדרש גם יחד, משה מיוחס תחילה ואחר כך א-להים. אם רק שימש כ'צינור' לדבר א-להים, הצגתו בחזית הייתה חסרת משמעות. ועוד שתי הערות במדרש: המדרש שם בפי אחיתופל אמירה בה הוא מצביע על משה, לא על א-להים: "אמר לו אחיתופל לדוד: 'לא היה לך ללמוד ממשה רבך? שלא נשאו הלויים את הארון אלא בכתף...?'". הערה שנייה: משה מתואר כמצווה, ומנגד הציון לחלק א-להים הוא במילים 'כדבר ה' שפירושו - בהתאמה לדבר ה'. 'התאמה' זו לטענתנו, אין פירושה ציווי או אמירה, אלא התאמה לדבר ה' - במובנו הרחב, להיגיון הא-להי, ולעקרונות ששמעם משה מפי הא-להים.

³ התשובה של א-להים מרחיקה לכת עוד יותר. א-להים דוחה את בניית הבית עד אשר יניח לדוד מכל אויביו (לא רק מאויביו סביב), ולצד זאת מביטח "וְשִׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וְנִטְעַתִּיו וְשָׁכַן תִּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַז עוֹד וְלֹא יִסְיִפוּ בְּנֵי עוֹלָה לְעֵנֹתוֹ כַּאֲשֶׁר בְּרָאשׁוֹנָה" (שמואל ב' ז', י') - פיוס מלא עם אומות העולם. התפתחות נוספת - בית מלוכה לדוד "וְהִגִּיד לְךָ ה' כִּי בֵּית יַעֲשֶׂה לְךָ ה': כִּי יִמְלֹאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ וְהִקִּימְתִי אֶת זֶרְעֶךָ אַחֲרָיִךְ

וְהָלִוִּים הִעֲלֹת אֶת אֲרוֹן ה' אֶל־הַיְשָׁאֵל: וַיִּשְׂאוּ בְנֵי הָלִוִּים אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה כְּדָבַר ה' בְּכַתְּפֵם בְּמִטּוֹת עֲלֵיהֶם"

(דברי הימים א' ט"ו, "א-ט"ו).

דוד מבין שטעה - "כי לא דַּרְשָׁנְהוּ כַּמִּשְׁפָּט", ומפיק שני לקחים. הראשון נוגע לעצם מעורבות הלויים בתהלוכה, השני מתייחס לנשיאה על הכתפיים. בשניהם מצטרף דוד אל מחשבת משה בפרשתנו, אלא שבניגוד למשה, דוד מגיע אליה בדרך הקשה.

ביטוי יפה ל'התכתבות' בין הפרשיות נמצא במדרש הבא:

"ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו. ר' נתן אומר: מיכן שנתעלם מעיני דוד, שלא נשאו לויים את הארון אלא בעגלה, שנאמר: 'יורכיבו את ארון הא-להים אל עגלה חדשה וגו' (שמ"ב ו', ג'). ויחר אף ה' בעוזא... אמר לו אחיתופל לדוד 'לא היה לך ללמוד ממשה רבך, שלא נשאו הלויים את הארון אלא בכתף? שנאמר 'ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו'?" הרי דוד משלחו ומעלו בכתף. שנאמר 'ויקרא דוד לצדוק ולאביתר הכהנים וללויים'. והיכן צוהו? "ולבני קהת לא נתן". הא לא חדשו הלויים כלום אלא הכל מפי משה ומפי הגבורה" (ספרי נשא מ"ו)².

---

² המדרש מצביע על משה, ולצד זאת מוסיף ומציין את הגבורה. ציון זה הוא המשך ישיר ללשון הכתוב "וַיִּשְׂאוּ בְנֵי הָלִוִּים אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה כְּדָבַר ה' בְּכַתְּפֵם בְּמִטּוֹת עֲלֵיהֶם" (דברי הימים א' ט"ו, "א-ט"ו). הייחוס הוא כפול - 'כאשר ציווה משה', ולצידו 'כדבר ה'". הצלע השנייה נראית כסותרת את קריאתנו המייחסת את ההכרעה על אופן נשיאת הארון לתחום אחריותו של משה, לא של א-להים (ראה 'מבוא' והערה 1). תשובתנו היא בשתיים. כאמירה כוללת: זהו ניסוח הקיים במקרא ובדברי החכמים שוב ושוב, בו מייחסים דבר לא-להים, גם כאשר ברור לגמרי שלא הוא שאמר. דוגמא: גמרא היא במסכת סנהדרין: "תניא אידך: כי דבר ה' בזה - זה האומר אין תורה מן השמים. ואפילו אמר: 'כל התורה כולה מן השמים, חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו' - זהו 'כי דבר ה' בזה'. ואפילו אמר: 'כל התורה כולה מן השמים, חוץ מדקדוק זה, מקל וחומר זה, מגזרה שוה זו' - זה הוא 'כי דבר ה' בזה'" (צ"ט, ע"א). הגמרא רואה באדם האומר על פסוק אחד, על דקדוק, קל וחומר או גזירה שווה שלא הקב"ה אמרם - כמי שמבזה את דבר ה'. הקושי - זועק. קל וחומר היא מידה שאדם זן מעצמו (פסחים ס"ו, ע"א). לא רק משה יכול לדון מעצמו, אלא כל חכם עושה כן! גמרא זו נכתבת בעקבות הלשון במשנה "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא: האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס" (סנהדרין צ', ע"א). הנושא הוא - כפירה בעיקר, בטענה שאין תורה מן השמים. לצד זאת, קיימת שאלה

לירושלים. דוד יפזז, יכרכר ויצביע עוד ועוד - עד כמה נבדל הוא א-להי ישראל 'שוכן הכרובים'⁵.

מיוחד הוא ניסוחם של החכמים המפנים שאלה אל עוזה הנרתם להציל את הארון - "אמר הקדוש ברוך הוא - 'ארון נושא את נושאי, עצמו לא כל שכן?!'" (ילקוט שמעוני, שמואל ב', ה' קמ"ב). וכי סבור אתה שהארון תלוי בך? נשען עליך? במובן הפיזי אכן 'נושאי' נושאים אותו, אך במובן המהותי - התמונה היא הפוכה. הארון הוא מקום משכנו של א-להים בעולם, ובמובן זה הוא אינו נישא, אלא נושא אותך ואת הממלכה כולה⁶.

בין דוד למשה

כעת ניתן לשוב אל ספר במדבר, אל השאלה עליה נתבע משה להשיב - 'בעגלה או בכתף? ולהבין מהו הקונטקסט ומהו הנושא. 'שכנות' חדשה נוצרה כעת בקרב המחנה - בין העם לבין א-להיו, והשאלה 'איך לשאת את המשכן' היא סניף לשאלה גדולה יותר - מהו טיבה של השכנות החדשה המתקיימת במחנה? מה בין העם לבין 'שוכן הכרובים'?

⁵ בפסוקים: "וַיַּעַל אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבַּיַת עֶבֶד אָדָם עִיר דָּוִד בְּשִׁמְחָה: וַיְהִי כִּי צָעְדוּ נְשָׂאֵי אֲרוֹן ה' שָׁשָׂה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: וַדּוֹד מְכַרְכֵּר בְּכָל עַז לִפְנֵי ה' וַדּוֹד חָגַר אֶפֶד בָּד: וַדּוֹד וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל מְעִלִים אֶת אֲרוֹן ה' בְּתַרְוַעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר... וַתֵּצֵא מִיֶּכֶל בַּת שָׂאוּל לְקִרְיַת דָּוִד וַתֹּאמֶר מֶה נִכְבַּד הַיּוֹם מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינַי אֲמַהוּת עֲבָדָיו כְּהַגְלוֹת נְגִלוֹת אֶחָד הַרְקִים: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיכָל לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאֲבִיךָ וּמִכָּל בְּיָתוֹ לְצֹוֹת אֹתִי נְגִיד עַל עַם ה' עַל יִשְׂרָאֵל וְשִׁחַקְתִּי לִפְנֵי ה': וְנִקְלַתִּי עוֹד מִזֹּאת וְהֵייתִי שְׂפֵל בְּעֵינֵי וְעַם הָאֲמַהוּת אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ עִמָּם אֲכַבְדָּה" (שמואל ב' ו', "ב-כ"ב בדילוג).

שמחה יתירה מתוארת, אחרי ששה צעדים - זביחת שור ומרי, התקדמות המלווה בכפרה ובהתבטלות (קרבנות); הארון מתואר כבא אל עיר דוד, לא האנשים הנלווים אליו; ההתבטלות הגמורה של דוד אל הארון עד כדי תגובתה הקשה של מיכל הרואה בכך ביזוי למלך ישראל.

⁶ כדי לשבר את האוזן, נשאל את השאלה הבאה: מי נושא את מי - הרגליים את הראש או הראש את הרגליים? התשובה - מורכבת. פיזית הרגליים נושאות את הראש. מאידך - הראש הוא החלק המרומם המנהיג את מערכת החיים, ובמובן זה הוא הפוקד על הרגלים לשאת את הגוף ואת האדם כולו. לטענת החכמים כשל עוזה במשוואה זו. אנו נאמר שכישלוננו זה משמש כבבואה לעמדה הרוחנית בה נתון היה דוד בעת ההיא. עוד יש לציין את חרב הפיזיות הקיימת במקום הקביעות. הארון עולה לירושלים, הופך להיות חלק ממערכת, בה הוא עשוי להפיח רוח חיים. באותה מידה ממש הוא גם הופך להיות חלק ממסגרת המכילה אותו, ובנקל הוא יכול להפוך לגורם נוסף, אחד מיני רבים - בתוכה.

שהיה נכון בתחילת הדרך - בדורו של משה, אינו נכון בדור שכבר נחל את הארץ, בנה ממלכה, והוא בשל לעמידה אחרת נוכח הא-להים. הבשלה זו שני ערוצים לה. כלי הממלכה כבר חשובים דיים בכדי לשמש כמארחים לשוכן העשוי לעטרם במשמעות. מכיוון נוסף - לא הרי הארון הארעי, הנווד במדבר ומוביל בעקבותיו את המחנה, כהרי הארון העולה לירושלים, בה הוא עשוי להתמקם, להיות חלק ממערכת חיים מובנית, בה קודש וחול משמשים זה לצד זה.

והנה - פורץ א-להים בעוזה. אומר 'לא' לדוד, הנתבע לעצור ולחשוב מחדש. 'לא היה לך ללמוד ממשה רבך, שלא נשאו הלויים את הארון אלא בכתף?' יאמר המדרש, ודוד יפנים: 'לא דַרְשָׁנָהוּ כְּמִשְׁפָּט' ויחזור אל הישן ואל המוכר - אל הלויים אשר 'בכתף יישאו'.

במה טעה דוד? קריאה קשובה בפרק מראה שסיפור העגלה הוא קצה קרחון לשורה של התנהגויות שנלוו אליו. במוקדן - העצמת הממלכה שגררה בעקבותיה דחיקה של הארון⁴.

"וַיֵּרָא דָוִד אֶת ה' בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלַי אֲרוֹן ה'" (שם, ט') - יראה שלא הייתה קודם לכן. שוב ושוב ידגיש הכתוב את גודל הפער במעמד הנוסף של העלאת הארון

אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעִיד וְהִכִּנְתִּי אֶת מַמְלַכְתּוֹ" (שם "ו-ב"). שני אלו מאשרים את התפישה העקרונית של דוד, שרק לאחר שנבנים כלים מפותחים, עשוי השוכן לבוא ולשכון ביניהם.

⁴ ביטויים להעצמת הממלכה, ולצידם הפיחות בערכו של הארון: בפתיחה לפרשה מתוארת קימת דוד: "וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ דָּוִד" (שם, ב'), אות וסימן לעמדת חשיבות; פעמיים חוזר הכתוב ומתאר את העגלה כחדשה, מצביע על חשיבותה; עוזה ואחריו בני אבינדב מתוארים כ"נהגים אֶת הָעֲגֹלָה הַדְּשָׁה" (שם, ג') סוג של הובלה ושליטה ביחס אליה; הלשון "וַיִּשְׁאַהֲוּ מִבַּיַת אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים" מצביעה על קרבה יתירה לארון; שוב ושוב מתוארים אנשים בשמותיהם בפרשייה זו, ומשהו במשקלות נפגם - בינם לבין הארון. עוד ניתן לשים לב לאצבע הקלה שהייתה לעוזה על ההדק: "וַיָּבֹאוּ עַד גְּרֹן נְכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָה אֶל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּאָחַז בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר: וַיַּחַר אֵף ה' בְּעֲזָה וַיִּכְּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל הַשָּׁל וַיִּמָּת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים". האירוע - שמטו הבקר. לא נזכר שהארון נטה ליפול; מהר"י קרא טוען שהגורן הוא מקום מישור. על פי זה שמיטת הבקר לא הייתה אמורה לגרום לנפילת הארון; הניסוח "וַיִּשְׁלַח עֲזָה אֶל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים", תחת ציון מתבקש לידו (וישלח עזה את ידו), מצביע על שליחות שאינה מצטמצמת בידו הפיזית; אך מתבקש הוא לתאר את שאירע, ורק לאחר מכן את מעשה עוזה ששימש כתגובה וכמענה. הקדמת פועלו מצביעה על הקלות בה נעשה המעשה; "וַיֵּאָחַז בּוֹ" - תיאור פועלו הוא כאחיזה, לא כהצלה או מענה לאשר אירע; כפילות התיאור "וַיִּשְׁלַח... וַיֵּאָחַז בּוֹ" מצביע גם הוא על הקרבה היתירה לארון; עוזה מתואר כמי שמת עם ארון הא-להים "וַיִּמָּת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים" (שם ז') - בקרבה יתירה.

יחד עם זאת אין עדיין עבודה, וכעת ניתן להבחין בחסרונו של ההקשר - המקום בו הוצב המשכן.⁸ דומה כי שתיקה זו מקפלת בתוכה את סיפור הנגטיב לאורגון מחדש של המחנה המתואר בפתחו של ספר במדבר. בהיפוך - בספר שמות טרם אורגן המחנה לשבטיו ולמשפחותיו, אוסף אנשים חנו ונעו זה לצד זה, וממילא המרחב בו היו נתונים והאינטראקציה שהתחוללה ביניהם עדיין לא היו משמעותיים.⁹

אם בכל אופן נתבקש לענות על השאלה - היכן נבנה המשכן בספר שמות? דומה שהדרך לתשובה עשויה לעבור במסלול הבא: אין בכל ספר שמות תיאור של השוכן הבא אל תוך המחנה. לאורך כל הדרך, עמוד האש ועמוד הענן - נציגו, נוכחים מחוץ למחנה.¹⁰ בהתאמה - כאשר משה מפנה את תשומת לב העם אל גילוי כבוד ה', הוא מפנה אותם אל מחוץ למחנה - אל המדבר: "וַיְהִי כַּדְּבַר אֲהָרֹן אֲלֵ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל הַמִּדְבָּר וְהָיָה כְּבוֹד ה' נֹרָא בְּעֵינֵי" (שמות ט"ז, י'). עם הגיעם אל הר חורב מתייצב א-להים ונראה על ההר,¹¹ ולאחר חטא העגל אוהל מועד

נשיאי ישראל, שלוחי העם והשבטים, מנדבים עגלות לשאת בהם את המשכן, וכמו אומרים את האמירה המהותית בדבר חלקו של 'מחנה ישראל' בנשיאת המשכן. משה - מעמיד דברים על דיוקם. שני שלישי מן העגלות יינתן למררי, שלישי יינתן לגרשון, ובכך תגולם העמדה הבסיסית של העם הבונה את המשכן, נושא ומארח את השוכן בקרבו. לצד זאת - "וְלִבְנֵי קֹהֵת לֹא נָתַן כִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עִלְהֶם בְּפִתְיָ וְשִׂא"ו. אפס עגלות יינתנו לקהת, ובכך יודגש הפער, הנבדלות של הקודש ביחס לכלי המקדש. באלו ישמשו בני קהת כסוג של מרכב וישיאו את הקודש אל מקום רם ונישא.

בשונה מתקופת דוד, בה הדינאמיקה במערכת החיים בוגרת ובשלה, מונעת במידה רבה מן התהליכים הפנימיים המתחוללים בקרבה,⁷ ההתרחשות במדבר היא בתחילת דרכו של העם, בעודו נטול ארץ, נטול ממלכה ונטול חיים מפותחים. כיוון שכך, המשוואה תכיל 'נוכחות מועצמת' של הקודש, מעין 'נוכחות הורית' מוגברת בשנות הילדות.

בפרקים הבאים תוצגנה נקודות ציון המעמידות את השכנות על כנה, מייצרות את האיזונים המתבקשים במתח הבסיסי הקיים בין שני הערכים: מחנה ישראל חשוב הנמצא בתהליך של התפתחות, ובקוטב האחר - שוכן המגלם את הא-להות, את האינסוף, גבוה ובלתי תלוי.

מקום השוכן בספר שמות

היכן מוצב המשכן בתיאורי ספר שמות? שתיקה גמורה היא בפסוקים, שוב ושוב:

"וַתִּכַּל כָּל עֲבַדְת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ: וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה אֶת הָאֹהֶל וְאֶת כָּל כְּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹדְנָיו" (שמות ל"ט, ל"ב).

בצלאל ובעלי המלאכה מסיימים את בניית חלקי המשכן, 'בני ישראל' מביאים אותם אל משה, אך לא ברור להיכן בדיוק הם הובאו? בהמשך, מצטוו משה להקים את המשכן (שם מ', ב'), ובתיאור מפורט מספר הכתוב היאך הקים כל חלק וחלק: "וַיִּקְּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת אֹדְנָיו וַיִּשֶׂם אֶת קְרָשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת בְּרִיחָיו וַיִּקְּם אֶת עַמֻּדָיו: וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת מַכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (שם מ', י"ח-ל"ג). שוב מתבקשת השאלה - מהו ההקשר? באיזה מקום מתחולל האירוע?

התעלמות שיטתית זו מספרת דבר על טיב הקשר השורר בין העם לבין השוכן בפריזמה של חומש זה. הסיפור בו הוא על היווצרותו של המשכן, ממילא המיקוד הוא בעצם קיומו, לא בפיתוחיו. מתוארת נדבת העם, מתוארת הבנייה,

⁷ בהקרנה גדולה ממערכת המושגים המוצגת בספר דברים. ראה עיונו בפרשת במדבר "בין ויקרא לדברים".

⁸ עובדות אלו מוקרנות מן הנושא המרכזי העומד בליבו של ספר שמות - ספר היצירה של עם ישראל. ניתן לזהות קשר מהותי בין תהליך יצירת האדם כפי שהיא מתוארת בפרק ב' בספר בראשית, לבין הציר המכונן של הספר. שלושה הם חלקיו: התהוות העם במצרים בתהליכים טבעיים ("וַיִּצְרָה ה' אֶל-לֵהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָ מִן הָאֲדָמָה"), מעמד הר סיני ("וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשֵׁמַת חַיִּים"), ולבסוף בניית המשכן ("וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה"). הספר מתמקד בעצם ההיווצרות ופחות בהתפתחות האורגן שנוצר, או בתהליכים הפוקדים אותו במרחב בו הוא נתון. למעשה ספר שמות מסתיים בתיאור בניית המשכן. נתיב ה'עבודה' יימשך בספר ויקרא, ונתיב ההקשר - 'מחנה ישראל' יימשך בספר במדבר.

⁹ שלא בסתירה, גם בספר שמות קיימים תפקידים וקיימת גם הייררכיה בתחומים מסוימים: קיימים שבעים זקנים, נשיאים, שרי אלפים שרי מאות ועד שרי עשרות הנושאים עם משה בעול המשפט.

¹⁰ "וַיִּסְעוּ מִסֶּלֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתֶם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: וְהָ הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה: לֹא יִמַּשׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם" (שמות י"ג, כ"ב-ב); "וַיִּסַּע מִלֶּאֶד הָאֶל-לֵהִים הַחֵלֶךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עַמּוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם: וַיָּבֵא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֲשֵׁךְ וַיָּאָר אֶת הַלַּיְלָה וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה" (שמות י"ד, י"ט-כ'), ובשלב נוסף שמות י"ד, כ"ב-כ"ו.

¹¹ "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֲלֶיךָ בְּעָבַר הָעָנָן וּבְעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל ה'" (שמות י"ט, ח'ט', ובהמשך ט"ו-כ"ה).

למחנה, אזי תיאור זה מקפל בתוכו משמעות נוספת - סוג של מעמד בו הלוויים עוזבים את המחנה, הולכים אל עבר המשכן ומתייצבים סביבו. בשלב שני מעתיק העם את מקומו, מצטרף אל הלוויים וחונה גם הוא סביב למשכן¹⁴.

המחנה אומר 'כן' לשוכן

כעת, לאחר ארגון המחנה, לאחר שכבר נסוב העם סביב המשכן, אך מתבקש הוא מעמד שיציף את דבר ההתחדשות הגדולה העומדת לפתחם, את העמדה החדשה - הכל כך לא מובנת מאליה בה נתון העם נתון גם השוכן. מילוויו של מבוקש זה יהיה בלבוש - חנוכת המשכן והמזבח.

"וַיְהִי בַיּוֹם כָּלֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדַּשׁ אֹתוֹ וְאֶת כָּל כְּלָיו וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כְּלָיו וַיִּמְשַׁח וַיִּקְדַּשׁ אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֹאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטֹּת הֵם הַעֲמֻדִים עַל הַפְּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת קַרְבָּנָם לִפְנֵי ה' שֵׁשׁ עֲגֹלֹת צָב וּשְׁנַיִם עֶשֶׂר בָּקָר עֲגֹלָה עַל שְׁנַיִם הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן... וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֹכֶת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת קַרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ" (במדבר ז', א - ג, י).

'יום כלות משה להקים את המשכן', דומה, אינו א' בניסן לשנה השנייה בו הוקם המשכן (שמות מ', י"ז)¹⁵, גם לא

¹⁴ הביטוי 'מנגד' המשמש כאן, מצביע על מרחק הקיים בין המשכן לבין העם החונה סביבו, והוא כמצביע על נבדלות נוספת של המשכן ביחס לעם, ובהנגדה ללוויים. ובמדרש: "מנגד סביב לאהל מועד יחנו... וכן הוא אומר (יהושע ג') 'אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה', וכן את מוצא כשאמר הקדוש ברוך הוא למשה שישרה ישראל דגלים אמר לו השרה אותם לכל רוח רחוק אלפים אמה, שנ' (במדבר ב) 'מנגד סביב לאהל מועד יחנו'. מהו מנגד? א"ר יצחק מרחוק מיל, שהם אלפים אמה". (במדבר רבה פרשת במדבר פרשה ב ט [ב, ב]).

¹⁵ "וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשַׁנְיָה הַשְּׁנִיָּה בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַחֹמֶשׁ הַמִּשְׁכָּן... וַיִּכַּס הָעֵנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (שמות מ', י"ז, ל"ד). חיבור בין שני האירועים אינו סביר מבחינת פשוטו של מקרא. חנוכת המשכן מכילה בתוכה מרכיבי מהות שנוצרו במהלך ארגון המחנה, עליו הצטוו בא' באייר - חודש לאחר הקמת המשכן המתוארת בספר שמות. 1. 'נשיאי ישראל' הוא תפקיד ומעמד שנוסד בעקבות הציווי בא' אייר (במדבר א', ד"ט-ז', ראה להלן הערה 17). 2. 'יחוס הנשיאים בלשון "הם העמדים על הפקדים (שם ז', ב) מצביעה באופן ישיר על תפקידם במפקד העם. 3. חלוקת העגלות בין גרשון ומררי, ומנגד - אי הנתינה לקהת, הם פועל יוצא לחלוקת התפקידים ביניהם במשא המשכן (שם פרקים ג' וד'). 4. בפרקים אלה מתוארת בחירת הלוויים לתפקידם, ממילא לא ייתכן שהביאו את נדבתם חודש לפני בחירתם. מבין הפרשנים, הלך האברבנל בדרך זו, בדחותו

מורחק אל מחוץ למחנה, ושם מתייחד הדיבור עם משה¹². כל אלה הן נקודות ציון שלהן מכנה משותף - אלהים נמצא 'שם'. הוא גדול מן החיים, נבדל מהם, ומחנה ישראל עדיין לא הוכן כדי לקלוט לתוכו את השוכן¹³.

מי בא אל מי?

איך התרחשה החבירה בין המחנה לבין המשכן הנפרדים עדיין זה מזה? שתי אפשרויות תיתכנה. לאחר שנפקד העם וסודר לשבטיו, יבואו המשכן והשוכן אל תוך המחנה. אפשרות שנייה - המשכן יישאר במקומו, והעם יעתיק מקומו ויתמקם סביבו. דומה שתשובה מקראית לשאלה זו נוכחת בפסוקים הבאים:

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: אַךְ אֵת מִטֵּה לֹוִי לֹא תִפְקֹד וְאֵת רֹאשֵׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאֵת הַפְּקָד אֵת הַלְוִיִּם עַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל כְּלָיו וְעַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ הֵמָּה יִשְׂאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת כָּל כְּלָיו וְהֵם יִשְׁרְתֻהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכַּן יַחְנוּ... וַיְחַנּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל דָּגְלוֹ לְצַבָּאתָם: וְהַלְוִיִּם יַחְנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף עַל עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת מִשְׁמַרְת מִשְׁכַּן הָעֵדֻת" (במדבר א', מ"ח - מ"ט, נ"ב-נ"ג).

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֵתֹת לְבַיִת אֲבֹתָם יַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְּגַד סָבִיב לְאֹהֶל מוֹעֵד יַחְנוּ" (במדבר ב', א'-ב').

הלוויים אינם נפקדים בתוך בני ישראל, ותחת זאת הם מופקדים על המשכן - "וסביב למשכן יחנו". בשלב שני מתואר מקום חניית בני ישראל, וגם הם - 'סביב לאהל מועד יחנו'. משמעות בסיסית לפסוקים אלו מקפלת בתוכה הוראה על מבנה המחנה. לצידה אמירה ערכית: לא המשכן הוא המוצב בתוך המחנה, כי אם העם הוא החונה סביבו. אם נקבל את ההנחה שבשלב זה המשכן מוצב עדיין מחוץ

¹² "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה: והיה קצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה: והיה כבא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל ודבר עם משה: וראה כל העם את עמוד הענן עמד פתח האהל וקם כל העם והשתחוו איש פתח אהלו: ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל" (שמות פרק ל"ג, ז'-א).

¹³ בהיבט המעשי, ספר שמות חותם בתיאור הקמת המשכן, ומועדו הוא א' בניסן בשנה השנייה לצאתם ממצרים (שמות מ', י"ז). ארגון המחנה לעומת זאת עושה את צעדיו הראשונים חודש לאחר מכן בא' באייר (במדבר א', א'). קשה לדבר על הצבת המשכן בתוך מחנה שעדיין לא הוכן לכך.

כלים. כלים לשאת את המשכן, כלים למזבח, ובמעגלים נוספים מנחה וקרבתות לחנוכת המזבח. בניגוד לחוסר ההקשר המתואר בסיפור הקמת המשכן בסוף ספר שמות¹⁸, כעת ההקשר הוא הנושא - נשיאי העם ושלוחיו באים וחונכים את המשכן סביבו הם חונים. בניגוד לתיאור בספר ויקרא, בו המוקד הוא ההתרחשות הגדולה בתוך המשכן - אש היוצאת מלפני ה' ואוכלת את המזבח את העולה ואת החלבים, כעת העם אינו נוכח, והסיפור הוא - נשיאי ישראל - נציגי מחנה ישראל האומרים 'כן' למשכן. אי אזכורו של מעמד, מזמין למוקד אחר, פנימי יותר - של הבעת שייכות. אם נבוא להגדיר את הזירה בה מתרחשים האירועים, הרי שהאירוע המתואר בספר ויקרא מתרחש במשכן, לעיני כל העם, לפני ה' ומעל למזבח, כשהוא מושתת על קרבתות חובה. בספר במדבר לעומת זאת העם נמצאים במקומם, הנשיאים משמשים להם כשליחים, וההתרחשות היא מצטמצמת במעגל פנימי שבו הנשיאים ומשה נוכחים 'לפני ה'". במובן זה קבלת ה' את נדבתם כמוה כמשוב על מערכת היחסים החדשה הנרקמת בתוך המחנה בין העם לבין א-להיו.

לא במקרה נחתמת פרשיית הנשיאים בפסוק הבא: "וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל אֱהֱרָן לְדַבֵּר אֵת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מִעַל הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל אֹרֶן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים וַיְדַבֵּר אֵלָיו" (במדבר ז', פ"ט). שיאה של הפרשייה הוא במה שהתאפשר בעקבותיה - דיבור וקשר בין א-להים לבין משה, אות וסימן לקשר החדש שנוצר במחנה, בין העם לבין א-להיו.

דין והשראה בתוך המחנה

"וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֵּאָדָּה וְגִרְשִׁיתִי אֶת הַכְּנַעֲנִי הָאֲמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: אֵל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם קִשָּׁה עָרַף אֶתָּה פֶּן אֶכְלָד בְּדָרְךָ" (שמות ל"ג, ב'-ג'). במילים אלו מזהיר א-להים את משה בעקבות חטא העגל. לא פשוטה היא נוכחות א-להים בקרב העם, ודומה שהפירעון לאזהרה זו מצוי יותר מכל מקום אחר באירועי ספר במדבר. משברים רבים מתחוללים בו, ומרכיב מרכזי באופיים קשור לנוכחות הקרובה של השוכן - בתוך המחנה. בנקודת הראשית - "וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאֲזְנֵי ה' וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אָפּוֹ וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקִצָּה הַמַּחֲנֶה: וַיִּצְעַק הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל ה' וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ" (במדבר י"א, א'-ב'). העם כמתאוננים, ומיד נשמעים דבריהם 'בְּאֲזְנֵי ה'', הנמצא מעתה בשכנותם. התגובה הקשה אינה מאחרת לבוא בדמות 'אש ה' האוכלת בקצה המחנה. ושוב משר, העם מתאווים - "מִי יֶאֱכַלְנוּ בִּשְׂרָ?"

חנוכת המשכן הם זוכים למעמד של 'נשיאי ישראל', וכך גם בפסוקי החתימה לחנוכת המזבח (שם פ"ד).

¹⁸ ראה פרק 'מקום השוכן בספר שמות'.

היום הראשון או השמיני המתואר בספר ויקרא (פרק ז')¹⁶. יום זה מוצב אי שם בין א' אייר (במדבר א', א'), לכ' אייר - יום בו יצא המחנה לדרך במתכונתו החדשה (שם י', י"א). מהותו: מחנה ישראל אומר 'כן' למשכן ולשוכן שבתוכו. תפקיד חדש בא לאוויר העולם עם ארגונו של המחנה - 'נשיאי ישראל'¹⁷, והם מביאים כעת את קרבנם בלבוש -

את נדבת הנשיאים וחנוכת המזבח לאחר א' באייר. בחז"ל שנה כריכה של האירועים, ולענ"ד כוונתם הייתה לחבר בין האירועים בעולם הרוח, לא כאמירה פרשנית, ואיכמ"ל.

¹⁶ "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ב) וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנֵי ה': (ג) וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחֻטָּאת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה... כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם: (ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי אֱהֱרָן מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כֹל הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לְפָנֵי ה': (ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'... וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֱהֱרָן מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֶל כָּל הָעָם: וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלְּפָנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֻלְבִּים וַיֵּרָא כֹּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (ויקרא ט', א'-ו'; כג - כד). אופיו של אירוע זה תואם במובנים שונים למתואר בסוף ספר שמות, ובה במידה הוא רחוק מתיאורי חנוכת המשכן בספר במדבר.

¹⁷ מעמד הנשיאים נזכר אמנם כבר בספר שמות (שמות ל"ד, ל"א; ל"ה, כ"ז), אך שם הם אינם מתוארים כנציגי השבטים. חכמים במדרשים רבים קושרים בין נשיאי המטות שבספר במדבר לבין תפקידים קודמים כמו שוטרי בני ישראל, או הנשיאים שקדמו להם. כוונת המדרשים אלו היא ליצור רצף התפתחותי בין התפקידים, ואין סיבה לייחס להם חוסר הבחנה ביחס להבדלים שבין התפקידים השונים. דוגמא: "ויקריבו נשיאי ישראל שומע אני שהיו הדיוטות ונתמנו? ת"ל ראשי בית אבותם ולא ראשי בית אבות אלא אף נשיאי שבט הה"ד (במדבר ז) הם נשיאי המטות נשיאים בני נשיאים, הם נשיאי המטות הם שהיו ממונים עליהם במצרים (שמות ה) ויכו שטרי בני ישראל וגו' הם העומדים על הפקודים על מנין הדגלים כמה דתימא (במדבר א) ואתכם יהיו איש איש למטה וגו'" (במדבר רבה פרשה יב).

מעניינת היא ההתפתחות המתוארת ביחס למעמדם. תיאורם הראשון הוא: "וְאֵתְכֶם יְהִיו אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית אֲבֹתָיו הוּא" (פסוק ד). נציגי מטות המשמשים כראשי בית אבותיהם. בשלב שני הם מתוארים בשמותיהם: "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרִאשׁוֹן אֲלִיצוֹר בֶּן שִׁדְיָאוֹר: לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיאל בֶּן צוֹרִישְׁדִי... (שם ה'-ט"ו). בשלב שלישי, בעקבות אזכור שמותיהם ושיוכם כמלווים את המפקד הם כבר מתוארים אחרת: "אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם" (שם ט"ז). בכותרת הם 'נקראים על ידי העדה', ובמעגלים נוספים הם משויכים למטה לאבותם ולמשפחה (אלפי ישראל - משפחות ישראל. כמו "הִנֵּה אֲלֵפֵי הַדָּל בְּמִנְשֵׁה וְאֲנֹכִי הַצֵּעִיר בְּבֵית אֲבִי שׁוֹפְטִים ו', ט"ו). בעקבות המפקד הם כבר נקראים 'נשיאי ישראל' - לא נשיאי השבטים, כי אם שלוחים של כלל ישראל. גם במעמד

(שם ד') ותגובה לצידו - "ויחר אף ה' מאד" (שם, י'). בהמשך - "הבשר עודנו בין שניהם טרם יפרת" (שם ל"ג), ושוב תגובה של א-להים "ואף ה' חרה בכם ויך ה' בעם מכה רבה מאד" (שם, ל"ג). לצד אלו קיימת גם השראה "ויירד ה' בענן וידבר אליו ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו" (שם כ"ה), בנוחותו מאציל משה מן הרוח אשר עליו על שבעים איש מזקני ישראל (שם י"א, כ"ד-כ"ה). שוב ושוב מעורב א-להים במה שמתחולל בתוך המחנה, ובהתאם פונה משה שוב ושוב, מגביר את מעורבותו במתרחש בקרב המחנה (נוכחותו - בעקבות דיבור מרים במשה (שם י"ב, ד-ט'); בעקבות חטא המרגלים (שם י"ד, י"ג-ב); במעשה קרח ועדתו (שם ט"ז, י"ט-כ"א), בעקבותיו (שם י"ז, ו-י'), ועד מי מריבה (שם כ', ו-ח').

בכל אלו 'מתהלך' א-להים בקרב המחנה, בסוג של קרבה יתירה בינו לבין בני עמו. קירבה מיוחדת זו מקפלת בתוכה הזמנה ללומד, להבין - מה היה שם, מהו טיבו של הקשר בכל שלב ושלב? בעליותיו ובירידותיו גם יחד.

*****
* כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב שמעון קליין, תשע"ד *
* עורך: חננאל רוס *
*****
* בית המדרש הווירטואלי *
* מיסודו של *
* The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash *
* האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm> *
* האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
* משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
* דוא"ל: office@etzion.org.il *
* לביטול רישום לשיעור: *
* <http://etzion.org.il/vbm/unsubscribe.php> *
*****

תוספת:

בספר שמות השוכן הוא מחוץ למחנה, יחד עם זאת כאשר חונים על יד הר סיני, הלשון היא "והגבלת את העם סביב". משמע שחנו מסביב להר. המשמעות היא - שהשוכן למעשה הוא במרכז המחנה. יחד עם זאת, הם נתפשים כחונים מסביבו, ולא מדובר על מחנה המכיל את ההר בתוכו, יחד עם זאת יש כאן הקדמה למצב שבו השוכן יהיה בתוך המחנה.